

CULTUURSOCIOLOGIE STUDEREN IN DE VERENIGDE STATEN

In 2005 bracht ik voor de eerste keer als onderdeel van mijn promotie-onderzoek een bezoek aan een Amerikaanse universiteit. De bestemming was Emory University in Atlanta – een van wat wordt genoemd de *new Ivy*-universiteiten: de snelgroeïende en op de ranglijsten stijgende universiteiten die door studenten als *back-up*-school wordt gekozen in het geval ze niet worden toegelaten tot de traditionele *Ivy League*-universiteiten. Later zou ik nog een keer terugkeren naar de vs, ditmaal voor een onderzoekstage aan de University of California, Santa Barbara.

Mijn bezoek aan Emory was voornamelijk bedoeld om een aantal vakken te volgen aan de Graduate School of Sociology en om een onderzoek op te zetten met een Amerikaanse collega-promovendus. Voordat ik in Atlanta aankwam, wist ik eerlijk gezegd weinig van het Amerikaanse graduate school-systeem. Amerikaanse promovendi bleken bijvoorbeeld de eerste paar jaar van hun ‘promotie’ vrijwel volledig te besteden aan *coursework*. Pas na het afleggen van een aantal *preliminary exams* in het derde jaar over de literatuur van de gekozen specialisaties – een examen dat twee dagen in beslag nam – konden ze voorzichtig aan het schrijven van een dissertatie gaan denken. Amerikaanse studenten reageerden dan ook met verbazing als ik ze vertelde over de Nederlandse status van de promovendus als ‘werknemer’ met weinig tot geen verplichtingen tot het volgen van onderwijs, geen examens, een kamer en computer en voor velen het meest verbazingwekkende: een inkomen. Amerikaanse studenten hadden vaak slechts een bescheiden beurs, die in veel gevallen ook maar negen van de twaalf maanden werd uitgekeerd. Hoewel veel minder comfortabel dan het Nederlandse systeem, bracht de status van student in het Amerikaanse systeem in mijn ogen wel een aantal voordelen met zich mee. Studenten bleken veel ruimte te hebben om via het volgen van vakken en het doen van onderzoek verschillende paden te verkennen. Zij zaten niet vast aan een bepaald onderzoeksproject of thematisch veld. De dissertatie – die qua uiterlijk vaak ook meer deed denken aan een veredelde scriptie – werd ook meer beschouwd als een afrondende toets dan als ‘het boek’ waar iemand vier jaar lang aan werkte.

Tijdens mijn eerste bezoek aan Emory volgde ik met name vakken op het terrein van de kunst- en cultuursociologie. Na een periode waarin Ame-

rikaanse sociologen het thema cultuur hadden vermeden – geassocieerd als het werd met het Parsoniaanse waardemodel –, was de laatste twintig jaar de cultuursociologie een van de snelst groeiende secties van de American Sociological Association. De syllabi die ik onder ogen kreeg, weerspiegelden deze ontwikkeling. Waar mijn docent Timothy Dowd vertelde hoe hij eind jaren tachtig nog moeite moest doen om een cultuursociologische studie te vinden in de *American Sociological Review* of *the American Journal of Sociology*, bleek het aanbod waaruit viel te kiezen nu opvallend rijk. In de nadruk op methodische strengheid en kwantitatieve meetbaarheid – die veel Amerikaanse mainstream sociologie doorgaans kenmerkt – viel wel te ontwaren dat de recente ontwikkeling van de cultuursociologie de tekenen droeg van de poging om haar als vak binnen het Amerikaanse sociologische veld te legitimeren. Veel van de *readings* in mijn seminars vielen bijvoorbeeld onder de noemer van de *production-of-culture*-benadering. Dit eind jaren zeventig tot wasdom gekomen perspectief had zich losgemaakt van het waardemodel van Parsons door zich te beperken tot cultuur in engere zin als concrete, tastbare culturele producten. De *production of culture* verzette zich daarbij sterk tegen ‘reflectiebenaderingen’ die de betekenis van culturele producten decodeerden als illustratief voor bepaalde bredere culturele waarden of sociale structuren. De in hun ogen vaak onbetrouwbare ‘lezingen’ van culturele producten werden daarom vervangen door meer empirisch solide onderzoeken naar de manier waarop cultuur werd geproduceerd.

Maar hoewel de *production of culture* werd geprezen als belangrijke bijdrage tot het legitimeren van de sociologische studie van cultuur, waren in de meer recente literatuur ook geluiden van onvrede hoorbaar. De beperking tot ‘culturele producten’ had bijvoorbeeld dan wel het voordeel van een duidelijk omljnd terrein waarop bovendien bestaande theorieën en methoden uit de organisatiesociologie konden worden betrokken, maar het schijnbaar minder grijpbare en bredere aspect van cultuur – betekenissen – werd te zeer overgelaten aan de humanisten of aan de meer kwalitatief georiënteerde sociologen.

Waarop ik tijdens mijn eerste bezoek werd geattendeerd, en waarvoor ik later nog zou terugkeren naar de vs, was een klein maar groeiend geheel van studies dat juist op dit terrein had gewerkt aan het slaan van een brug tussen de *two cultures* van positivisme en hermeneutiek. Onder de vlag van *meaning and measurement* hadden mensen als John Mohr, Kathleen Carley, Peter Bearman en anderen geprobeerd om de op het oog ongrijpbare dimensie van culturele betekenissen ook te ontsluiten voor ‘harde’ kwantitatieve methoden. Het idee dat ten grondslag lag aan deze studies was achteraf gezien vrij eenvoudig: wat als we nu het Europese structuralistische denken over cultuur combineren met het methodische arsenaal van de Amerikaanse sociale-netwerkanalyse? De eerste traditie stelde het belang van het bestuderen van relaties tussen culturele elementen centraal, de tweede de relaties tussen personen. Zou het

dan mogelijk zijn om ‘betekenis’ – opgevat als relaties van gelijkenissen en contrasten – te bestuderen met de uitgebreide gereedschapskist die de netwerkanalyse inmiddels had ontwikkeld voor de structurele analyse van relaties tussen personen? Of zoals John Mohr het formuleerde: kan na de import vanuit Europa van culturele theorieën van Levi-Strauss, Barthes en Foucault de Amerikaanse netwerkanalyse ervoor zorgen dat de vs op dit terrein wat terug kan geven?

In de seminars aan UCSB bespraken we de eerste vruchten van deze onderneming. Zo lazen we een studie van Peter Bearman die netwerkanalyse gebruikte om de narratieve structuur van autobiografieën van toetreders tot de NSDAP te analyseren. Door elementen in de autobiografie en hun onderlinge relaties te coderen in termen van *nodes* en *edges* slaagde hij erin de structuur van deze autobiografieën te visualiseren en kon hij onder meer laten zien dat de NSDAP-leden hun verhaal structureerden in termen van een oppositie van ‘chaos’ en ‘orde’. In een artikel dat op veel studenten indruk maakte, onderzocht John Levi Martin met behulp van netwerkanalyse de ‘totemische logica’ van een kinderboek van Richard Scarry: *What do people do all day*. Martin gebruikte in navolging van Durkheim de term ‘totemische logica’ aangezien het stadje Busytown niet werd bevolkt door mensen, maar door dieren. Op Durkheimiaanse wijze kregen verschillende beroepsgroepen in Busytown door de auteur een bepaalde ‘totem’ toegewezen: katten vervulden bijvoorbeeld de *service*-beroepen, varkens de zwaardere lichamelijke beroepen, honden vormden de politie en vossen waren burgemeester. Door het gebruik van geavanceerde mathematische technieken liet Martin nu zien welke onderliggende structuur ten grondslag lag aan deze associatie van dieren met beroepen. De analyse van de structuur van deze ‘totemische logica’ had niet alleen een methodologisch, maar ook een theoretisch belang. Volgens Martin werd hier namelijk in zekere zin de oorsprong van de sociale classificatieschema’s van de *habitus* verkend. De totemische logica van het prentenboek zou volgens Martin kinderen leren om via de associatie met diersoorten een sociaal schema te ontwikkelen van welk *type* mensen actief is in welke *type* beroepen. Uit de analyse bleek bijvoorbeeld dat de symbolische oppositie van ‘dik-dun’ samenviel met het onderscheid tussen ‘fysieke’ en ‘intellectuele’ arbeid. Martin vond met andere woorden empirische ondersteuning voor wat Bourdieu in *Distinction* had geschreven over ons idee over bijvoorbeeld de ‘corpulente slager’ als een *body fit for the job*: iedere magere slager vatten we op als een uitzondering, iedere dikke slager als een voorbeeld.

Waar ik van onder de indruk was bij deze en soortgelijke studies was vooral de manier waarop hier inderdaad Europese *high theory* en de technieken van de netwerkanalyse werd gecombineerd. Alleen al de ‘high tech’-manier waarop bijvoorbeeld Mohr zijn tekstueel materiaal door de computer wist te laten analyseren en vervolgens met technieken als *blockmodeling* en *lattice analysis* liet modelleren, maakte dat je zelf meteen ook aan de slag

wilde gaan om te zien of dit ook mogelijk zou zijn met je eigen materiaal. Maar ook inhoudelijk had het gebruik van netwerkanalyse een belangrijk voordeel, met name in het licht van mijn eigen interesse in het bestuderen van culturele classificatiesystemen. Als je wilt onderzoeken hoe mensen een bepaald domein indelen, welke categorieën ze gebruiken en welke grenzen ze trekken, dan kan het belangrijk zijn om niet bij voorbaat te beginnen bij de categorieën, maar aan te knopen bij de concrete relaties van gelijkheid en contrast die mensen aanbrenge en pas in tweede instantie de structuur van deze relaties te verkennen: het 'anticategorisch' imperatief dat ook de netwerkanalyse heeft geïnspireerd.

Hoewel het gelijkstellen van de oppositie van interpretatieve sociologie en positivistische sociologie met het verschil tussen Europa en de vs aan onderzoekers aan beide zijden van de oceaan geen recht doet, is het onderzoek naar *meaning and measurement* me bijgebleven als een goed voorbeeld van waartoe de trans-Atlantische uitwisseling van ideeën kan leiden. Mijn reis naar de vs leek in ieder geval op meerdere manieren in het teken te staan van de confrontatie van beide tradities.